

„Őrizzük, tartsuk fenn emlékeinket,
gyűjtsük össze töredékeinket,
nehogy elveszenek végleg,
s ezáltal is üresebb legyen a múlt,
szegényebb a jelen és kétesebb a jövő.”

Cato

Válogatás a „**Fehérpartok**” **alján** címmel készülő
helytörténeti kiadványból.

(szerkeszti: Heinrich Pál)

A hatvani Turul tábor

Messzire ellátszott a magasban lobogó Turul madaras zászló ott az aligai hegyoldalban. A hatvani cserkészek vára épült ottan. Kívül az emberek rendes napi útjából, a magas part fái között, semmivel sem törődő, üde gyermekkacaj hangzott és a véletlenül arra járó bámulva állt meg a földbevált magasba-vezető lépcsők előtt. Micsoda építkezés, kik élnek itten a szabadban távol mindenkitől? És ha kedve tartja mászni, megkapja a feleletet.

Lelkes ifjak társasága önkéntesen elhagyta, – igaz csak egy hónapra – szülői hajlékát és megteremtette a maga erejéből a saját épülésére kis társadalmát: testvéri szeretetben, ősi jó szokásokkal. Szívesen ad felvilágosítást egészséges életéről az érdeklődő látogatóknak, de azt sem bánja, ha békén hagyják, meg nem zavarják önálló életét...Táborunk képét nehéz visszaadni. Az alábbi kis rajz csak gyenge kísérlete a valóságnak: mindössze egy pillantás, – egy részlet.

Azok a bizonyos változó motívumok, amik körül vették – visszaadhatatlanok. A sutgó szellő, a bókoló fák, a Nap kelte és nyugta, a locsogó, fecsegő Balaton, a kilátás nagyszerűsége stb. még a ráemlékezésben is elmámorosítók.

„Óh természet, óh dicső természet!

Mely nyelv merne versenyezni véled?” –mily sokszor kiáltott fel nemzete lánglelkű dalnokához hasonlóan az önfeledt cserkészfiú is, egy-egy elragadó kép látán.

Napirendünkről csupán nagy általánosságban szólhatunk. A szolgálati beosztásokról, munka és játéktervről a reggelenként kiadott „Tábori parancs” intézkedett. Este a táborút köré telepedtünk: megbeszéljük a napi eseményeket, folyt a mese, tréfa és szállt a dal szívből csengőn, fel a magas égig... Vagy elbámulunk a zsarátnokon és annyi kimondhatatlan rajzott bennünk és oly sokszor gondoltunk haza... Csöndes ima még a kialvó lángnál, majd sóhajtva újult az ének:

„Hiszek egy Istenben”... A takarodó hangjaira mindenki sátorába vonult. Most már bevallhatjuk éjjeli öröket bizony ritkán hagyunk. Kinek lett volna szíve 25 fáradt fiú közül állandóan őrséget állítani? Elvihetőt nem hagyunk künt s ha valaki éjjel felkelt, a szomszédját is felköltötte.

Rendkívülbb eseményei aligai életünknek: a szülői látogatások, cserkészmulatság, kirándulásaink, footballmeccsek, hadijátékunk az Ezer mesterekkel.

Másod és harmadnaponként csapatgyakorlatokat végeztünk. A cserkészpróbák anyagából is több gyakorlati dolgot együttesen vettünk át.

Vasárnaponként résztvettünk a közelünkben táborozó egyik Regnum csapat tábori istentiszteletein.

Konyhánkról 2 nem közénk való és hazaküldött kényes s rossz fiú sok butaságot híresztelt. Nekünk ízlett a magunk főztje és ami szabad levegőn, fürdőzve szinte páratlan: mindenki hizott. (Volt aki 6 kg-ot!)

Naponként ötször ettünk bőségesen, sőt vendégeskedésre is telt.

Földből kivágott Turul patentos tűzhelyünk pedig mindnyájunk büszkesége volt; meg is bámulta mindenki, aki csak arra járt.

Egészségügyileg semmi különös sem történt, az apróbb múló bajokkal és sebesülésekkel magunk is könnyen végeztünk. A legkisebb bajjal való jelentkezési kötelezettség és a legnagyobb tisztaság már eleve gátat vetett minden veszedelemnek.

A folytonos együttlét, a közös tevékenység ezer alkalmat nyújtott a cserkésztevékenység gyakorlására és azok megfigyelésére.

A lelki nemesezésnek sok őszinte megnyilatkozását lestem el, de egy – amit elmondok – nemcsak meghattott, de nagyon büszkévé tett!

Kenesén a füredi vonatra vártunk. Persze a minden iránt érdeklődő cserkészek a mázsát is felfedezték. Elkezdődik a mérés. A cserkészek elfogynak, már csak utasokat mérnek, amikor jön a vasúti őr. Száz ember körötte és ő dühöng, káromkodik, szinte látszik, hogy pofozkodni szeretne. „Ki hajtotta át a mérleg karját?” Annyi ember között lehet e gazdája? És előállt a cserkész, egyike a legkisebbeknek:

– Ne haragudjék, én voltam!

Ahogy a kicsi felejthetetlenül ott állt, látszott kész a legrosszabbra is. A dühös ember hirtelen ránéz, valami átsuhan szemén s már halkabban, alig kivehető eréllyel mondja: „Magának sem szabad!”

Kész, elment. S mi kiérettük – nem haragszik.

Táborozásunk utolsó vasárnapját kiemeltük a többi közül. Bensőséges szép ünnepet ültünk: felavattuk a közénk valókat!

Erről is, másról is szeretnénk még mesélni, beszámolni, de hiába ismerjük a technikai nehézségeket, no meg érezzük: valahogy az impressziókat a legnehezebb visszaadni; át kell azokat élni.

Augusztus 2-án egy nagyon szomorú társaság indult el hazafelé. A hangulat csak úgy Székesfehérvár körül jött meg: hisz nem voltunk anyámasszony katonái! Egyszerre csak felbizsergett a jókedv és tele tudóval fújta a csapat a táborban született új nótát:

Elmentek a Turulok a táborba;

Sátrat vertek a Balaton partjára.

Így se volt jó,

Úgy se volt jó.

Sehogyan sem nem volt jó:

Hiába a Balatonban nagyon jó!...

Forrás:

Cserkész Tábor (Balatonaliga)

1922. szeptember 7.



Bodzapuska

A gyerekeim kifogytak Aligán a játékból.

Pestről hozott játékszereiket megunták, a nagy játékszert a Balatont napokra elrontotta az idő: nyafogtak, unatkoztak, nem hagytak bennünket a feleséggel délután aludni (pedig hát az éjszakai alvásról még csak lemond néha a becsületes ember, de a délutánról soha!)

Leragadó szempillákkal törtem a fejemet, hogy mit csináljak velük. Végre eszembe jutott valami.

–Gyerekek, ha jól viselitek magatokat, csinállok nektek egy bodzapuskát.

–Bodzapuskát? –nézett rám tágranyitott szemekkel mind a kettő. –Mi az?

– Azt majd csak akkor mondom meg, ha felébredünk!

Soha ilyen csend nem volt a szálloda 18-as szobájában. Akkora csend volt, hogy nem tudtam tőle aludni. Mert úgy van az, hogy a molnár is felébred, ha nem zakatol a malom.

Lehet különben, hogy a saját kerekeim zakatolása miatt nem ment az alvás...Bodzapuska...Mikor is csináltam én életemben az utolsó bodzapuskát?... Bizony vagy harminc év előtt, elemista diákkoromban. Akkori kebelbarátom: Fufnák Misa társaságában, akitől később szigorúan eltiltottak, mert mindig viselkedett a feje.

A dolog elméleti részével nagynehezen tisztába jöttem. Kell hozzá egy araszos bodzafacsó, egy tolóka (felvidéki nyelven: lamár), egy kifúrt fadugasz (magyarul: gálík), egy csipet kóc és néhány méter pamut. Jó, de ez még csak a csupasz elmélet, hol van még ettől a puska?

Rájöttem, hogy könnyelmű ígéretet tettem.

Óvatosan felütöttem az ágyból a fejemet, hátha elaludtak közben a kötelezvény birtokosai. Hiú reményesség! Erre a mozdulatra úgy ugrottak fel a díványról, mintha gránát robbant volna alattuk.

–Megyünk?

–Megyünk fürödni! –feleltem nyugodt hangon.

–És a puska?

–Miféle puska?

–Hát a bodzapuska!

Nagyot ásítottam.

–Ugyan! Nagy gyerekek vagytok ti már ahhoz.

–És az ígéret? –lépett elém János. –Mi csendben voltunk!

–Nem is tudom, van-e a telepen bodza.

–Hát nem apuka mondta, hogy tele van vele a hegyoldal?

Meg kellett lennie. Elővettem a bicskámat, kipróbáltam az élel s kimentem a két gyerekkel a szálloda mögé. Volt ott annyi bodza, mint a szemét. Csak ki kellett választani a legalkalmasabbat.

–Apuka! Ezt a vastagot!

(Majd éppen a legvastagabb kivágásához kezdek hozzá egy városi zsebkéssel!)

–Az nem jó, mert vékony a bele.

–Hát az baj?

–Baj! A vízipuskának öblösnek kell lennie!

–Hát a vastag nem öblös?

–Nem! Mennél vastagabb a bodza, annál vékonyabb a bele. Az ilyenből legfeljebb kócpuskát lehet csinálni.

–Kócpuskát? Hát olyan is van?

–Nincs! –kiáltottam hevesen. –Kócpuskának való bodza nincs itt az egész vidéken!

Éreztem, hogy a kételkedést csendes elismerés váltja fel, sajnos, ebben az esetben az elismerés újabb fáradalmak kútforrása lett. Én tudniillik már előre elhatároztam magamban, hogy a legvékonyabb és legfiatalabb bodzát vágom ki (mert azt a legkönnyebb kivágni), a gyerekeim hívó várakozása előtt azonban már nem kockáztathattam művem eredményét. Mert mi tagadás: az egészen fiatal bodzából nem lehet rendes vízipuskát csinálni. Ahhoz legalább is középkorú bodzafák kívántatnak.

Elkezdtem tehát a vastagjában válogatni:

–De hiszen ez mind vastag!

–Vastag, de fiatal!

–Hát ha fiatal, akkor vastag is lehet?

–Akkor lehet!

–És azért nem vékony a bele?

–Mondtam már, hogy nem!

Hát a fene egye meg, a bele csakugyan nem volt vékony, annál vastagabb volt azonban a fája! Már a második hasítás után éreztem, hogy nagy fába vágtam a bicskámat. Megpróbáltam az ágat köröskörül bevagdálni, de csak egy oldalról fértem hozzá. Nyomtam, hajlítottam, cibáltam, csavartam. Nem engedett az istennek sem! Az ágak összekarmolták a fületem, majd kibökték a szemem világát, a bicska nyele akkora égő vízhólyagot nyomott a jobbtenyerem közepén, mint egy tízezerpengős igazgyöngy, erre minden erőmmel nekirugaszkodtam a szerencsétlen bokornak s olyan bőszerű haraggal marcangoltam, mint valami sebzett vadkan.

Végre nagyot jajdult a szomszéd bodzafák levelei között csörömpölő lombkorona, az ág leszakadt a tövéről.

Vérbeborult szemmel néztem körül.

–Gyerünk, mert meglátják, hogy irtom a parkot.

–Hát nem szabad?

–Tudom is én! Szedjétek a lábatokat!

Elkotródtunk a tett színhelyéről. Elöl a gyilkos, hátul a két tolvaj, közbül lenyúzott ágakkal a zsákmány.

A park orgonasövénye előtt nagyot döftem hátra a doronggal.

–Álljatok meg!

–Mi történt? –meredt rám kéken –zölden a két bűntárs.

–Botot kell vágni a tolokára! Nézzetek körül, nem jár itt senki?

–Senki! –felelték vacogó foggal a tolvajok.

–Álljatok ide mögém! Nem úgy! Így meglátanak. Szorosan a hátam mögé! Maflák! Hát nincs nektek fületek? Ide a sarkamba! Mars innen! Dobjátok gyorsan a fűbe a bodzát! Jön a kertész!

Bambán álltunk a bodzafa teteme fölött. A kertész alighanem azt gondolta magában: no, ezeknek is sok idejük lehet, hogy egyszerre három oldalról nézik a levegőt. Szerencsére, semmiféle detektív –véna nem kínozza a derék embert, beérte a filozófusok tűnődésével. Tovább is lépett azonnal egy beteg kaktusz felé, én pedig hozzáfoghattam az orgonahusáng kivágásához.

Az orgona nagyon kedves növény, különösen mikor virágzik, a fájának azonban megvan az a kellemetlen tulajdonsága, hogy jóval keményebb, mint a bodza. Mire a botot három menekülés és ugyanannyi visszacsomolygás után nagynehezen lenyiszáلتam a tövéről, olyan volt a tenyerem, mintha tavi lencsével ültették volna tele. De a fickók is megizzadtak, míg a két husángot sikerült úgy becsempészniük a 18-as szobába, hogy csak a portás vette észre.

Most következett azonban a dolog java: a husángok kifaragása. Ezt megelőzően egy hevenyészett tolokával ki kellett verni a bodzából a belet. Rengett a padló az ütések súlya alatt, egymásután legalább három szobalány dugta be az ajtón rémült fejét.

–Jézus Mária! Összedől a szálloda!

–Hadd dőljön! – morogtam bőszülten s vertem a „lamár” nyelét a padlóhoz teljes erővel. A hólyagok egymásután fakadtak fel a tenyeremen, ettől lett csak igazi jókedvem: ütöttem – vertem a padlót, mint a veszekedett.

–Ugyan gyere már ebédelni! – mondta a feleségem.

–Nem megyek! –hörkentem vissza.

Megvágtam két helyen a kezemet, üssön belé a mennykő, faragtam tovább. A szoba bokáig volt már forgáccsal, az óra három felé járt: én csak faragtam. A gyerekek gyomra korgott, mint a jegesfelhő, az aszszony egy keresztrehúzott mártír arckifejezésével nézett ki az ablakon, én pedig még csak akkor indultam a parkba juharfát keresni a vízipuska fadugaszához.

Végre félnégy óra tájban elkészült a puska. Éppen ideje volt. Reggel kilenc órától dolgoztam rajta.

Mikor azonban jobban szemügyre vettem a kész művet, csendes kiábrándulás vett erőt rajtam. Bizony elég hitvány szerszám volt. Otromba, nyers, kidolgozatlan. A falusinál is falusibb játék. Vajjon mit fognak ehhez szólni az én elkényeztetett gyerekeim.

Hogy mit szóltak hozzá? Szólni se tudtak az elragadtatástól. Elbűvölve nézték a csodát, rám pedig olyan áhítattal tekintettek fel, mint valami félistenre. Lám, ezt a remekművet az apánk faragta. A saját kezével, a saját bicskájával. Ilyen apánk van nekünk!

Hát még mikor megszívattam a puskát vízzel s a víz kilöttem az ablakon.

Soha ekkora tekintélyem nem volt a gyerekeim előtt, a gyerekeimnek pedig soha életükben nem volt ilyen kedves játékszerük.

Már lefröcskölték velem az ablakból a szakácsnét, a titkárt és a fürdőigazgatót.

Ha így megy tovább, holnap mindnyájunkat kirúgnak a szállodából.

✍ Maróthy Jenő

Forrás:

Pesti Hírlap,

1934. szeptember 02.

Utóévad a Balatonon

Egyre többen vannak a hazai nyaraló társadalomban, akik nem tartják magukat szigorúan a naptárhoz, amikor nyaralásról és szabadságélvezetről van szó, hanem kihasználják azt az időt, amely a legkellemesebb, tekintet nélkül arra, hogy milyen hónapot mutat a kalendárium. Idén is nagyon jól jártak azok, akik bíztak a nyárvégi szép napokban. Még a leghivatalosabb nyári időszakban sem voltak olyan meleg napok, mint most, augusztus végén, amikor a balatoni szokás szerint már utóévad van és kezdenek hazamenni a nyári vendégek.

Az ideai szép nyárvégi napok azonban nemcsak sok nyári fürdővendéget tartottak ott a Balaton mellett, hanem egész sereg új vendég is érkezett úgy Magyarországról, mint külföldről. A Balaton utóévadjának ez a nagy forgalma jórész annak a kitűnő üzleti érzéknek tulajdonítható, amely egy táborba hozta össze a Balaton valamennyi fürdő-

telepét, szállodását és penziótulajdonosát és együttesen állapították meg az utóévad olcsó árait. Már 4 pengőért lehet teljes ellátást kapni a Balaton minden jobb és forgalmasabb fürdőhelyén a legelsőrangú házakban. Ezt a kedvező alkalmat használják ki az utóévad vendégei, akik most talán még a nyárinál is szebb és fürdésre és sportokra is alkalmasabb és – olcsóbb Balatont élveznek, mint a főszezon közepén volt.

Különlegessége az őszi balatoni üdülésnek a szőlő- és gyümölcskúra, amely rendelkezésre áll minden egyes vendégnek. Az ideai nyárvégi szép napok előreláthatólag nagyon is kitolják a Balaton szezonját, amely pedig sikeresebb volt, mint a legvérmesebb reménykedők is elképzelték.

Forrás:

Pesti Hírlap,

1934. augusztus 25.



A legjobb silózó traktoros

Hideg eső verdesi az ablaküveget. Ilyenkor legjobb a meleg szobában tartózkodni. Olvasni valami izgalmas regényt, vagy játékot faragcsálni a gyerekeknek. Propsz József nem gondolhat erre. Várja a mezőn a munka. A balatonkenesei, balatonfőkajári termelőszövetkezeteknek még van silóznivalója.

Kiáll az ajtóba és onnan kémleli az eget. A sűrű fekete felhők szaporán hulló esőszemek tócsákba gyűlnek, sárossá dagasztják a mezőt.

– Ha így esik, három nap alatt se szikkad fel – így gondolkodik magában megyénk legjobb silózó traktorosa.

Otthonában kerestem fel őt egy kis beszélgetésre. A balatonvilágosi domboldalon lakik, ahová felhallatszik a Balaton morajlása, a hullámok csobogása.

Meghiitt kis családi otthon képe fogad. Propszné a tűzhely körül serénykedik. Kislányuk, a szőke Évike, a számológéppel játszadozik. Nagymama a lócán ül és pamutot gombolyít. Propsz áll az ajtóban és kifelé néz. A diófa alatt a bjelorusszába ütközik tekintete. A kövér esőcseppek ütemesen kopognak a bordósínű gépen.

Megzavarom.

– Itt laknak Propszék?

Az asszonyka is megjelenik az ajtóban. Törékeny termete elvész a nagydarab ember mellett.

– Tessék beljebb kerülni – hívnak a lakásba. Aztán csupa kérdő tekintet röppen felém.

Évike abbahagyja a játszadozást és figyelmesen hallgatja a beszélgetést.

– Arra lennék kíváncsi, hogyan silózott olyan sokat?

A kérdés egy pillanatra meglepte a traktorost, de a felesége nyomban kész a válasszal.

– Éjjel-nappal dolgoztunk. Sok éjszaka kimentem vele, nehogy elaludjon a gépen – adja tudtomra.

– Bizony úgy volt az – erősíti meg a férj is. Ezután már ő beszél.

– Szeptember 15-én kezdtem meg a silózást, azóta értem el ezt a teljesítményt. Közben vetettem, szántottam is, de legtöbbet silóztam.

– Mennyit silóztott le?

– Közel vagyok a nyolcszáz holdhoz.

(Pontosan a Berhidai Gépállomáson tudtam meg. November 20-ig 780 holdat silóztott le Propsz József a családjával. Azért írom így, hogy a családjával, mert a segédvezető az édesapja volt. Éjjel pedig a felesége váltotta fel a papát. Tíz éve traktoros, soha nem volt vele semmi baj. Munkáját mindenhol dicsérik a termelőszövetkezetekben. A tavasszal 190 százalékos tervteljesítést ért el. Most sem adja alább.)

– Igazán örülhetnek az ilyen szép teljesítménynek – dicsérem őket.

– Hát nem mondom, jó dolog az, ha az élenjárók között emlegetnek – ismerte be Propsz. – Tavasszal is első voltam – mondta. – Legtöbb négyzetes kukoricát én vettem el. Kilencvenkilenc százalékos pontossággal. Ez biztos, mert én is kapáltam géppel azt a területet, amit tavasszal én vettem el.

– És a silózásnál mégiscsak van valami „titka” ennek a nagy teljesítménynek? – faggatom.

– A gépem szovjet silókombájn, nagyon jó gép. Naponta egy órát karbantartásra szántam és utána jön a munka. Mert tudja, úgy van ám a gép is, ha gondozzák, nincs vele baj. Egyszer sem kellett leállnom az őszen.

– Munkaversenyben részt vesz-e?

– Száz normálholdat vállaltam terven felül és nyolc százalékos üzemanyag megtakarítást – hangzik a válasz.

– És most hol tart a teljesítéssel?

– Mindegyikkel túl vagyok! – büszkélkedik.

A hideg őszi eső csendesén verdesi az ablaküveget. Mögötte áll egy férfi kék overállban és türelmetlenül várja, mikor mehet újra munkába.

✍ Józsa Mária

Forrás:

Középdunántúli Napló,
1960. december 03.

Fedik a balatoni szőlőket

A Balaton történelmi borvidékein a szüret után néhány nappal, mindenhol megkezdték a szőlők fedését. A Balatonaligai Állami Gazdaság nagy-kiterjedésű szőlőiben a munkák egy részét már a nemrégén Nyugat-Németországból behozott tör-

petraktorok segítségével végzik.

Forrás:

Középdunántúli Napló,
1958. november 20.